

วิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียน ของ ประเวศ วะสี

นางสาวนิตยา มุขลาย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-372-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16944367

An Analysis of Prawes Wasi's Thoughts
On Non-Formal Education

Miss Nittaya Mooklai

คุณยัวิทยธรพชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Education

Department of Non-Formal Education

Graduate school

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-372-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนของ ประเวศ วะสี

โดย

นางสาวนิตยา มุขลาย

ภาควิชา

การศึกษานอกโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษา

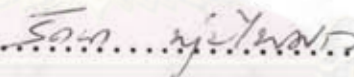
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรกุล เจนอบรม

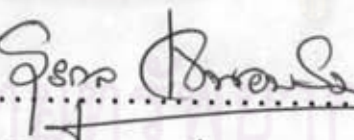

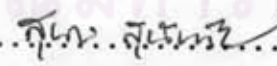
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.กาว วิชาภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรกุล เจนอบรม)

..... กรรมการ
(อาจารย์สุนทร สุนท์ชัย)

..... กรรมการ
(อาจารย์สมพงษ์ พลະสุรย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์บุญเรือง เฝี่ยมหอม)

นิตยา มุขหลาย : วิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ ประเวศ
วะลี (AN ANALYSIS OF PRAWES WASI'S THOUGHTS ON NON-FORMAL
EDUCATION) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุรกุล เจนอบรม, 163 หน้า.
ISBN 974-584-372-8

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ของ ศ.นพ.ประเวศ วะลี โดยใช้การวิเคราะห์จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ศ.นพ.ประเวศ
และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ ศ.นพ.ประเวศ วะลี
อยู่ในลักษณะการบูรณาการแนวคิดระหว่างแนวคิดมนุษยนิยม พัฒนาการนิยม หลักการประชาธิปไตย
การศึกษาตลอดชีวิต พุทธศาสนา และแนวคิด"คิดเป็น" ส่วนแนวคิดที่มีความขัดแย้งกับแนวคิดของ
ศ.นพ.ประเวศ วะลี คือ แนวคิดพฤติกรรมนิยม สำหรับแนวคิดในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
ในด้านวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกและการให้บริการการศึกษาอย่างทั่วถึง เนื้อหาหลักสูตร
เป็นหลักสูตรที่เกิดจากผู้เรียนเป็นหลัก ผู้สอนเป็นบุคคลใดก็ได้ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด
ความรู้ ผู้เรียนเน้นกลุ่มผู้มีอายุ 0-6 ปี และผู้ยากไร้ สภาพแวดล้อมจัดอยู่ในลักษณะการเรียนรู้แบบ
ธรรมชาติ โดยไม่เน้นสถานที่เรียน วิธีการสอนเน้นกระบวนการสอนในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้
และการเรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องขององค์กร ตัวบุคคลกลุ่มประชาชนในหมู่บ้านเน้นการจัดตั้ง
องค์กรชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือกันและกันเป็นลำดับแรก สื่อการเรียนการสอน เน้นใน
เรื่องของสื่อมวลชนด้านวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ในการให้ข่าวสารความรู้ และการประเมินผล
ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษานอกโรงเรียน

ภาควิชา .....

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน .....

ปีการศึกษา 2536 .....

ลายมือชื่อนิติ .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C243889 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEY WORD: ANALYSIS/ANALYSIS OF THOUGHTS/THOUGHTS OF NON-FORMAL EDUCATION

NITTAYA MOOKLAI : AN ANALYSIS OF PRAWES WASI'S THOUGHTS ON NON-FORMAL EDUCATION. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. SURAKUL JANOBROM, Ed.D. 163 pp. ISBN 974-584-372-8

The objective of the research was to analyse Professor Dr.Prawes Wasi's thoughts on Non-Formal Education based on documents and interview.

The findings indicate that Non-Formal Education according to Dr.Prawes Wasi is the integration among humanism, progressivism, democracy, lifelong education, Buddhism and problem solving. However, Dr.Prawes Wasi opposes behaviorism. The purpose of Non-Formal Education should be to emphasize on the development of consciousness and education for all. The curriculum should come mainly from the students where as the teachers should be anyone who is able to transfer his knowledge. The target students should be the children of 0-6 years of age and the poor. The study surrounding should be arranged along with nature. The teaching methods should emphasize on the process of learning network and self-study. The villagers should help set up community organization to help one another first. The instructional media for the students to get information should emphasize on mass media such as radio, television and newspaper. The assessment will be conducted by the students themselves.

ภาควิชา การศึกษานอกโรงเรียน
สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิตต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ

รศ.ดร.สุรกุล เจนอบรม

ศ.อุ้นตา นพคุณ

ศ.ดร.รัตนา พุ่มโพศาล

อาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย

อาจารย์สมพงษ์ พลสุรย์

รศ.ดร.ประกอบ คุปรัตน์

อาจารย์บุญเรือง นิยมหอม

นายแก้ว วิเชียรฑูรย์

ขอขอบคุณ น้องน้อย หัซ หัซติก และพี่ๆ น้องๆ ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
ลพบุรี ที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจ จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จขึ้นมาได้ โดยเฉพาะ
ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการและท่านผู้ช่วยผู้อำนวยการ ที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอด

และขอขอบพระคุณบุคคลในครอบครัวคือ พี่อ้วน ตึก พี่เมว พี่ชาตรีที่ให้การช่วยเหลือ
ในทุกๆ ด้าน และบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตที่เป็นกำลังใจ ทำให้ผู้ทำวิจัยเกิดความมานะพยายาม
และความอดทนจนกระทั่งถึงวันนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
นิตยา มุขลาย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทที่ 1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	9
คำจำกัดความ.....	10
กรอบแนวคิด.....	10
ระเบียบวิธีวิจัย.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
บทที่ 2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง.....	18
ความหมายของคำว่าการศึกษาออกโรงเรียน.....	18
ความสำคัญของการศึกษาออกโรงเรียนที่มีระบบการศึกษาในปัจจุบัน.....	19
แนวคิดทางการศึกษาออกระบบโรงเรียน.....	19
แนวคิดมนุษยนิยม.....	20
แนวคิดพัฒนาการนิยม.....	21
แนวคิดพฤติกรรมนิยม.....	23
แนวคิดหลักการประชาธิปไตย.....	24
แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต.....	25
แนวคิดพุทธศาสนา.....	27
แนวคิด "คิดเป็น".....	30

	หน้า
แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	31
วัตถุประสงค์.....	32
หลักสูตร.....	33
ครูผู้สอน.....	34
ผู้เรียน.....	35
สภาพแวดล้อม.....	35
วิธีการสอน.....	36
องค์กร.....	36
สื่อการเรียนการสอน.....	37
การประเมินผล.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
บทที่ 3 ศึกษาประวัติชีวิต และภูมิหลัง ศ.นพ.ประเวศ วะสี.....	40
ประวัติและการศึกษา.....	40
ตำแหน่งหน้าที่การงาน.....	44
ผลงาน.....	46
เกียรติประวัติ.....	50
อุปนิสัย.....	52
บทที่ 4 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	55
ปัจจัยเบื้องต้น.....	55
ด้านครอบครัว.....	55
ด้านการศึกษา.....	58
ด้านบุคคล.....	62

	หน้า
ปัจจัยทางสังคม.....	68
ด้านการเมืองการปกครอง.....	68
ด้านเศรษฐกิจ.....	76
ด้านการศึกษา.....	83
ด้านชุมชนท้องถิ่น.....	88
บทที่ 5 วิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี.....	94
แนวคิดมนุษยนิยม.....	95
แนวคิดพัฒนาการนิยม.....	98
แนวคิดพฤติกรรมนิยม.....	101
แนวคิดหลักการประชาธิปไตย.....	103
แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต.....	105
แนวคิดพุทธศาสนา.....	108
แนวคิด "คิดเป็น".....	111
วิเคราะห์แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	114
วัตถุประสงค์.....	115
หลักสูตร.....	116
ครูผู้สอน.....	118
ผู้เรียน.....	119
สภาพแวดล้อม.....	121
วิธีการสอน.....	122
องค์กร.....	125
สื่อการเรียนการสอน.....	127
การประเมินผล.....	128

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด.....	129
อิทธิพลจากปัจจัยเบื้องต้น.....	129
อิทธิพลจากปัจจัยทางสังคม.....	132
ปัจจัยด้านการศึกษาและสังคมชุมชนสิ่งแวดล้อม.....	139
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย.....	149
อภิปรายผล.....	152
ข้อเสนอแนะ.....	156
บรรณานุกรม.....	157
ประวัติผู้เขียน.....	163

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย